

NORGE I EUROPA

HVORDAN FUNGERER EU? HVA BETYR DET FOR NORGE?

1. NORGE OG EU

Norge er ikke medlem av Den europeiske union (EU). Likevel har EUs politikk og lover stor innflytelse på Norge. Hvorfor er det slik, og på hvilken måte påvirker dette oss?

Som et lite land i en globalisert verden er det i norsk interesse å inngå internasjonalt forpliktende samarbeid med andre land. Norge er derfor tett tilknyttet EU, selv om vi ikke er medlem av Unionen.

Gjennom EØS-avtalen og en rekke andre avtaler får norske bedrifter uhindret adgang til EUs indre marked, og nordmenn har de samme rettighetene som EU-borgere til å reise fritt, arbeide, oppholde seg og studere i alle EU- og EØS-land.

Områder som politi og asyl, passfrihet, euro-samarbeidet, klima, samt EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk faller utenfor EØS-avtalen. Norge samarbeider likevel med EU på mange av disse feltene gjennom egne avtaler. Dette heftet vil ta for seg samarbeidet med EU, både det som omfattes av EØS-avtalen og det som faller utenfor. Heftet er en oppdatert og revidert versjon av Norge i Europa som ble utgitt i 2016.

Ønsker du å lære mer kan du gå inn på nettsiden www.ieuropa.no

2. EØS-AVTALEN

EØS-avtalen er den mest omfattende samarbeidsavtalen Norge har. Siden den trådte i kraft i 1994 har avtalen sikret norsk adgang til EUs indre marked. Det gjør at EUs regler for fri bevegelse av varer, tjenester, personer og investeringer også gjelder for Norge.

EØS står for Det europeiske økonomiske samarbeidsområde. Samarbeidet består av EUs 27 medlemsland og de tre EFTA-landene Island, Liechtenstein og Norge. EFTA står for *European Trade Association* og er en frihandelsorganisasjon som ble etablert i 1960. Sveits er også medlem i EFTA, men ikke i EØS. EØS-avtalen gir Island, Liechtenstein og Norge full tilgang til EUs indre marked hvor det er fri bevegelse av varer, tjenester, personer og investeringer. Dette er kjent som EUs fire friheter.

For å sikre fri bevegelse over landegrensene, følger alle de 30 EØS-landene et sett med felles regler og krav til det som kan selges på det indre markedet. Hovedregelen er at produkter som fremstilles i henhold til regelverket i ett EØS-land, kan selges og kjøpes fritt i alle andre EØS-land.

Gjennom EØS-avtalen har norske borgere rett til å studere, arbeide og oppholde seg i alle

de 29 andre EØS-landene. I tillegg har norske myndigheter forpliktelse overfor borgere fra de andre EØS-landene hvis de oppholder seg i Norge. Et av hovedprinsippene i EØS er retten til å ikke bli forskjellsbehandlet på bakgrunn av nasjonalitet.

EØS-regelverket blir utformet i EU, uten at Norge, Island og Liechtenstein har noen formell mulighet til å delta i prosessen. At Norge mottar lovverk fra EU uten å kunne beslutte innholdet omtales som det *demokratiske underskuddet* ved EØS-avtalen. Avtalen inneholder derimot en mulighet til å reservere seg mot EØS-relevante EU-lover. Dette er kjent som *reservasjonsretten*. Denne muligheten har hittil ikke blitt brukt¹.

For utdypende informasjon om EØS-avtalen, se kunnskapsheftet *EØS-avtalen. Hvordan fungerer den? Hva betyr avtalen for Norge?* som ble utgitt i revidert utgave i 2021.

1 HVA EØS-AVTALEN OMFATTER (2015): <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/eos1/hva-avtalen-omfatter/id685024/>

3. KLIMA OG MILJØ

Klima og miljø er et viktig satsingsområde for EU. Traktaten om Den europeiske union slår fast at EU skal arbeide for en bærekraftig utvikling i Europa og ha et høyt nivå for miljøvern. Unionen har også tatt på seg en ledende rolle i den globale kampen mot klimaendringer.

Siden 1992 har EU utviklet en omfattende miljøpolitikk og det utvikles stadig nytt regelverk². Regler og krav som inneholder miljøhensyn finnes i de fleste sektorer, blant annet innen landbruk, transport, energi og regional utvikling. I tillegg har EU de siste årene satset stort innenfor sirkulær økonomi. Det vil si gjenvinning og gjenbruk av avfall og avfallsbaserte råvarer. EU ønsker å skape et indre marked for resirkulering, der gjenvinning av plast er en av prioriteringene³. I 2018 la EU fram en plaststrategi, som blant annet inneholder forbud mot sugerør, q-tips og annen engangsplast.

Miljøsamarbeidet med EU er nedfelt i EØS-avtalen, ettersom miljøhensyn anses å ha betydning for produksjon av varer i det indre marked. Dette gjelder blant annet regler om luftforurensing, kjemikalier, avfall (plast), miljømerking, støy og tilgang til miljøinformasjon.

EUS GRØNNE PLAN

EU har vedtatt en ambisiøs klimapolitikk for å forebygge klimaendringer. I desember 2019 lanserte kommisjonspresident Ursula von der Leyen en klimaplan, *European Green Deal*, som skal gjøre Europa til verdens første klimanøytrale kontinent. Det betyr i praksis å være utslippsfrie eller ved å kompensere for klimagassutslipp ved kjøp av klimakvoter eller investering i utslippsreducerende tiltak. Klimaplanen skal fungere som et veikart der hovedmålet er å oppnå netto nullutslipp innen 2050, og der økonomisk vekst er koblet fra uttaket av naturressurser. Med dette vil EU gjøre sitt for å nå 2-gradersmålet i Paris-avtalen. Det vil si at gjennomsnittstemperaturen på kloden ikke skal stige mer enn to grader sammenlignet med førindustriell tid (1850).

² REGJERINGEN (2018): <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/tema/miljo-og-klima1/id686218/>

³ TEKNOLIGSKE NYHETER: <https://www.teknologiskenyheter.no/prosess/miljoteknologi/storsatsning-pa-sirkulaerokonomi-i-eu>

// **Norge og EU skal redusere klimautslippene med 55 prosent innen 2030.**

EUs grønne plan består av flere strategier og kan deles inn i tre hovedkategorier:

1) Energiomstilling og elektrifisering:

Strømproduksjonen skal bli grønn, og tas i bruk i sektorer hvor olje og gass tidligere har dominert. Frem mot 2030 har EU satt seg mål om kutt i utslipp av klimagasser på minst 55 prosent.

2) Industri og sirkulærøkonomi: Europeisk industri skal kutte i utslippene og bli mer effektive. Det innebærer blant annet å renovere bygninger, modernisere metallsektoren og innføre en sirkulær forretningsmodell i Europa, som nevnt på side fire.

3) Biologisk mangfold og matproduksjon:

Landbruket skal bli mer klima- og miljøvennlig, og arealbruken skal ta mer hensyn til naturen. Det innebærer blant annet å redusere antibiotikabruk i matproduksjon, plante nye trær og halvere matsvinn.

KLIMAAVTALE

I 2015 tok den norske regjeringen initiativ til å samarbeide med EU for å oppfylle klimaforpliktelsene i Paris-avtalen. Forslaget om et tettere klimapolitisk samarbeid med EU betyr at Norge underlegges den samme klimapolitikken som EUs medlemsland. Avtalen forplikter Norge til å redusere klimagassutslippene med 40 prosent innen 2030 (beregnet ut fra utslippsnivået i 1990)⁴, men både Norge og EU har forsterket målet til 55 prosent utslippskutt innen 2030.

Flere av de andre strategiene i EUs grønne plan er relevante for Norge gjennom EØS-avtalen, men ettersom EUs grønne plan fortsatt er under utforming i EU vil det ta en stund før den kommer til Norge.

EU stiller strenge krav til luftkvalitet

Et eksempel på EUs jobb for å beskytte miljøet, er innsatsen som blir gjort for å bedre luftkvaliteten. Flere steder i Europa har luftkvaliteten vært så dårlig at det har hatt store innvirkninger på helse og miljø. EU har derfor vedtatt lover som stiller strenge krav til luftkvalitet. Disse lovene er en del av EØS-avtalen og gjelder derfor også for Norge.

Gjennomføringen av stadig strengere EU-miljøregler har bidratt til en ambisiøs miljøpolitikk i Norge. I 2015 ble Norge dømt av EFTA-domstolen for dårlig luftkvalitet i Oslo, Bergen og Trondheim. Luftforurensningen overskred grenseverdiene som EU har satt i luftkvalitetsdirektivet. I etterkant har Norge skjerpet de nasjonale kravene til luftkvalitet og redusert luftforurensningen betraktelig.

4 <https://www.europabevegelsen.no/wp-content/uploads/2020/12/European-Green-Deal-faktaark-1.pdf>

4. ENERGISAMARBEID

Gjennom EØS-avtalen er Norge en del av EUs indre energimarked.

En stor andel av EUs klimagassutslipp kommer fra fossil produksjon av strøm. For å kutte i utslippene og nå målet om klimanøytralitet innen 2050 krever det velfungerende energimarkeder i Europa.

Målet med EUs energimarked er å utnytte strømkapasiteten i EU på best mulig vis, gjennom å skape et felles marked med like regler for gass og elektrisitet i EU. Felles regler på energiområdet er avgjørende for å nå EUs ambisiøse klimamål. Det forplikter medlemslandene til å investere i fornybare energikilder og kutte i fossile utslipp.

Flere av EUs medlemsland er avhengig av fossile kilder, som olje, kull og gass, for å lage elektrisitet. Ettersom dette gir store utslipp av CO₂, er EUs energimål å erstatte den fossile elektrisitetsproduksjonen med fornybar energi. Dette skal oppnås gjennom kraftutveksling mellom land og utbygging av ny fornybar energi. Utveksling av kraft/energi krever utbygging av strømkabler mellom landene

i Europa. Gjennom kablene kan land med overskudd av fornybar strøm sende det til land som trenger det.

Om det blåser lite i Irland, kan det fortsatt blåse mye i Danmark eller solen kan skinne i Tyskland. Er det lite strømforbruk i Danmark en vinterdag, kan det være nye kulderekorder i Norge. Da er det nyttig med kabler som kan frakte strøm fra områdene som har mer enn de behøver til områder som trenger mer enn det som kan lages lokalt. Derfor ønsker EU å bygge flere kabler mellom landene i Europa.

EUs modell er bygget på det nordiske energisamarbeidet, som også Norge er en del av. Norden har utvekslet strøm siden 1915, da en sjøkabel ble bygget mellom Danmark og Sverige⁵. Siden har det blitt laget flere strømkabler mellom de nordiske landene.

I Norge er det vannkraft som står for mesteparten av norsk elektrisitetsproduksjon. Fordelen med vannkraft, i motsetning til

---

⁵ <https://www.norden.org/no/information/det-nordiske-energisamarbeidet>

// Utveksling av kraft/energi krever utbygging av strømkabler mellom landene i Europa.

vind- og solkraft, er at det kan lagres i vannmagasiner, og trenger dermed ikke å brukes med en gang. Det gjør at vi kan tappe magasinene og lage ekstra strøm når det er behov for det⁶. På dager med mye vind i resten av Europa kan Norge dermed ta imot billig overskuddsvind fra våre naboland, og la vannmagasinene stå. Og på vindstille dager kan vi øke produksjonen av vannkraft og eksportere kraften tilbake igjen. Dette gjør at for eksempel Danmark kan satse mer på vindkraft enn de ellers kunne gjort, og har ført til at de har lagt ned nesten all kullkraften sin. På den måten

bidrar strømkablene til å kutte klimagasser ved å erstatte kull med fornybar energi⁷.

Norsk vannkraft er billig å produsere og flere strømkabler gjør det mulig for Norge å selge enda mer av elektrisiteten til EU-landene. Med den fordel at Norge kan tappe vannmagasinene når behovet for strøm oppstår, vil Norge kunne bli en viktig aktør i Europa. Det er noe norsk økonomi er tjent med, og det vil bevare Norges posisjon som energistormakt også i fremtiden.

Vindkraft, fornybar energi. Foto: colorbox.com

6 <https://xn--strm-ira.no/vannkraft>

7 <https://www.dagbladet.no/kultur/en-myte-at-utenlandskabler-forer-til-skyhoye-strompriser/63974154>

5. SCHENGEN – den passfrie sonen i Europa

Norge deltar fullt ut i EUs grense- og politisamarbeid. EUs justispolitikk omfatter samarbeid innen visum- og grensesamarbeid, asyl- og flyktningsspørsmål, politisamarbeid, samt forebygging av kriminalitet og terrorisme.

Norge har vært i en nordisk passunion siden 1954. Den ga statsborgere i de nordiske landene muligheten til å reise fritt over grensene i Norden uten å medbringe pass, og også friheten til å bosette seg i hele Norden uten å måtte søke om oppholdstillatelse.

På samme måte ble Belgia, Frankrike, Tyskland, Nederland og Luxembourg i 1985 enige om å oppheve kontrollen av personer og varer på grensene mellom seg. Avtalen ble signert i Schengen, en liten by i Luxembourg der grensene mellom Frankrike, Luxembourg og Tyskland møtes.

Da EU-medlemmene Danmark, Sverige og Finland søkte om å tiltre Schengen som et utvidet europeisk grensesamarbeid, ble Norge og Island også med, for å bevare den interne passfriheten i Norden. Formelt gjelder den nordiske passunionen fortsatt, men den har av praktiske formål blitt erstattet av Schengen-samarbeidet. Per 2020 omfatter Schengen-samarbeidet Sveits og alle EØS-landene

utenom Irland, Romania, Bulgaria, Kroatia og Kypros. De fire sistnevnte har ennå ikke oppfylt alle krav for å kunne delta i samarbeidet, men forventes å bli medlemmer i nær framtid. Irland har avstått fra å delta i Schengen-samarbeidet.

Schengen-samarbeidet innebærer at medlemslandene fjerner interne grensekontroller mellom seg, og har felles kontroll av områdets yttergrenser. Norge forvalter Schengens yttergrenser langs kysten, grensen mellom Norge og Russland og på flyplasser som tar imot internasjonale flyvninger. Et grensebyrå (Frontex) er opprettet for å sørge for at Schengen-landene følger samme praksis når de håndhever reglene for personer som krysser grensen⁸.

Alle personer med gyldig opphold i Schengen kan krysse områdets interne grenser uten å bli utsatt for grensekontroll. I praksis betyr det at en nordmann kan reise til Tyskland uten å stå i lange køer for å vise pass, og det samme gjelder en tysker som besøker Norge.

Når man derimot reiser til Kroatia eller Irland, er man pliktet til å vise pass ved ankomst.

Hvis det oppstår en alvorlig sikkerhetstrussel, kan et Schengen-land gjeninnføre midlertidig grensekontroll mot et annet Schengen-land. Norge, Sverige, Danmark, Tyskland og Østerrike gjorde dette i forbindelse med flyktningkrisen i 2016. Landene hevdet at Hellas ikke utførte sine plikter med å kontrollere den felles yttergrensen, noe som kunne føre til en sikkerhetstrussel. Frankrike innførte også midlertidige grensekontroller etter terrorangrepene i Paris i november 2015. I Schengensamarbeidet deltar Norge fullt ut som medlem – også i de interne beslutningsprosessene.

POLITISAMARBEID

Grenseoverskridende kriminalitet kan ikke bekjempes av ett land alene. Derfor innebærer Schengen-avtalen også felles regler for bekjempelse av terrorisme, ulovlig narkotikahandel og andre former for grov internasjonal kriminalitet.

Politisamarbeidet handler hovedsakelig om

utveksling av informasjon og tjenestemenn, i tillegg til spørsmål knyttet til narkotikaetterforskning.

Schengens informasjonssystem (SIS) er et felles etterlysningsregister for hele Schengenområdet. Her registreres kriminelle personer som etterlyses for pågrepelse og utlevering, savnede personer, vitner politiet ønsker å komme i kontakt med, stjålne gjenstander og våpen som skal beslaglegges, samt personer som er uønsket i Schengen fordi de har blitt utvist fra ett av Schengen-landene.

Det er også etablert et europeisk politikontor, EUROPOL, som samordner informasjon fra medlemslandene og bistår nasjonalt politi i kampen mot grenseoverskridende kriminalitet. De koordinerer aksjoner og bistår i politietterforskning av alvorlig kriminalitet som terror og internasjonale kriminelle nettverk.

Medlemslandene har blitt enige om en europeisk arrestordre som gjør det lettere å utlevere kriminelle fra ett land til et annet. Det innebærer at et land kan arrestere og utlevere mistenkte eller domfelte personer til landet som sendte ut arrestordren¹⁰.

Gibraltar

Schengen og EU er som sagt ikke en og samme sak, selv om mange land deltar i begge. Storbritannia har inntil nylig vært EU-medlem, men har, som Irland, aldri vært Schengen-medlem. Det samme har derfor vært tilfelle for det britiske territoriet, Gibraltar, som ligger på sydspissen av den iberiske halvøy med cirka 30 000 innbyggere. Som en følge av brexit signerte Spania (Gibraltars nabo- og grenseland) og Storbritannia (med Gibraltars støtte) i slutten av 2020 en avtale om at Gibraltar blir medlem av Schengen. Det betyr at spanske og gibraltarske borgere kan krysse grensen mellom Spania og Gibraltar sømløst. Noe som er gode nyheter for de 15 000 spanjolene som krysser grensen hver dag for å gå på jobb i det britiske territoriet⁹.

Foto: TUBS, [wikimedia.org/wiki](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gibraltar.jpg)

9 <https://www.adressa.no/nyheter/utenriks/2020/12/31/Avtale-p%C3%A5-plass-%E2%80%93-fortsatt-fri-bevegelse-mellom-Spania-og-Gibraltar-23248203.ece>

10 OM SCHENGEN-SAMARBEIDET: <https://www.europolov.no/laer-mer/schengen>

6. MIGRASJON OG ASYL

Migrasjons- og asylopolitikk bestemmes i hovedsak av norske politikere, men påvirkes også av internasjonale konvensjoner, konfliktnivået i verden og hva som bestemmes i EU.

EØS-avtalen omfatter staters plikter overfor EØS-borgernes rettigheter, men ikke hvilke regler som gjelder for mennesker utenfor EØS. Det vil si at Norge ikke er forpliktet til å følge EUs asyl- og migrasjonspolitik, men som en del av det europeiske kontinentet, blir likevel Norge direkte og indirekte berørt av EUs politikk. Derfor har Norge en rekke avtaler med EU på feltet, der Dublin-avtalen og Schengen-samarbeidet er de to viktigste. I tillegg inviteres Norge med på nye initiativ i EU, orienteres om regelutviklingen i EU og deltar i diskusjoner om Europas migrasjonsutfordringer.

Gjennom Schengen-avtalen deltar Norge i samarbeid om grensekontroll, felles visumpolitikk og regelverk for beslutninger om hvem som gis adgang til å besøke området. Det felles regelverket skal sørge for god grensekontroll for å vite hvem som kommer inn i Europa, på hvilket grunnlag de kommer

inn, og god dokumentsikkerhet for å kjenne identiteten til dem som kommer.

Dublin-avtalen er et samarbeid mellom EU-landene, Island, Sveits, Liechtenstein og Norge. Siden oppholdstillatelse i ett medlemsland automatisk gir oppholdstillatelse i alle de andre, har EU felles hovedregler for hva som kreves for å få oppholdstillatelse, samt felles retningslinjer for behandling av asylsøknader. Dublin-avtalen bestemmer hvilket land som har ansvaret for å behandle en asylsøknad. Hovedprinsippet i avtalen er at asylsøkere skal få søknaden sin behandlet i det landet de først ankommer og blir registrert i. En asylsøker kan kun få søknaden sin behandlet i ett av Dublin-landene¹¹. Det er ikke mulig å søke asyl i flere enn ett Dublin-land.

Alle landene som deltar i samarbeidet, forplikter seg til å overholde reglene i FNs flyktningkonvensjon om å gi beskyttelse til forfulgte,

---

¹¹ <https://www.udi.no/ord-og-begreper/dublin-samarbeidet/>

// Asyl og migrasjon er områder EU-medlemsland kan styre mye selv. Derfor varier nasjonale regler og politikk innad i EU.

og ikke sende personer tilbake til land der de risikerer å bli utsatt for forfølgelse.

For EU er det viktig å sørge for at de enkelte medlemslands praksis er mest mulig i overensstemmelse med hverandre. Dette er for å sikre like rettigheter for asylsøkerne, uavhengig av hvilket medlemsland asylsøkerne kommer til. Tall fra de siste årene viser

at asylsøkere fordeler seg svært ulikt mellom EU-landene. Norge er også tilknyttet det europeiske asylbyrået, EASO. Her bistår Norge i det europeiske arbeidet om å styrke asylsystemene i land som har sprenget sin kapasitet på grunn av stor innvandring. Norge bidrar blant annet med økonomisk bistand (EØS-midler) til prosjekter innen asyl- og migrasjonsfeltet i Hellas¹².

Redningsaksjon i farvannet mellom Tyrkia og den greske øya Lesvos. Foto: Redningsselskapet.

Båten Norge II er en del av et større prosjekt for å styrke gresk, frivillig sjøredning. Prosjektet drives av Redningsselskapet og er støttet med 13 millioner kroner av Utenriksdepartementet. Foto: Redningsselskapet.

Dublin-avtalen satt til side

Dublin-avtalens prinsipp om at asylsøkere skal sendes tilbake til første ankomstland har til stadighet blitt kritisert. Kritikken går på at enkelte land, særlig Italia og Hellas, ligger slik til at de er naturlig land for første ankomst. En konsekvens er at det blir en ujevn fordeling av asylsøkere, der noen få land tar imot langt flere enn andre land. Dette blir særlig tydelig når migrasjonen er høy.

I slutten av august 2015 valgte Tyskland å gå bort fra Dublin-avtalen, og med det la syrerne registrere seg og søke asyl i Tyskland, selv om de først hadde ankommet et annet EU-land. Presset mot enkelte av EUs yttergrenser var stort og situasjonen kom ut av kontroll. I flere land ble det satt opp pigg-trådgjærer og brukt voldsmakt mot mennesker som ville krysse grenser. Tysklands regjering mente da at det var uforsvarlig å sende de syriske migrantene tilbake deres første ankomstland. 11. november samme år ble Dublin-avtalens returregel gjeninnført i Tyskland.

12 NORGES MIGRASJONSPOLITISKE SAMARBEID MED EU (2019): <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/tema/migrasjon/id692091/>

7. UTENRIKS

Norge og EU har ingen formaliserte avtaler innenfor utenrikspolitikken, men samarbeider likevel tett i saker der de deler samme syn.

EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP) er politikken EU fører i internasjonale organer og opp mot tredjeland, altså land utenfor EU.

EF, EUs forgjenger, hadde ingen formell utenrikspolitikk. Etableringen av et mer formalisert og styrket samarbeid på utenriksfeltet skjedde som en konsekvens av endringene i Europa etter 1989 og Berlinmurens fall. Dette førte til at EU tok en ny kurs i utenrikspolitikken. Maastricht-traktaten, som trådte i kraft i 1993, la grunnlaget for en felles utenrikspolitikk. Siden den gang har samarbeidet utviklet seg og blitt en stadig viktigere del av EUs virke, senest med Lisboa-traktaten i 2009.

Hovedmålene med EUs utenrikspolitikk er å bevare fred, styrke internasjonal sikkerhet, utvikle og fremme demokrati, respektere menneskerettigheter, rettsikkerhet og grunnleggende friheter. De viktigste redskapene som finnes for å nå disse målene er bruk av diplomatiske kanaler, eller såkalt “soft power”

– altså dialog fremfor våpenmakt. I noen tilfeller har EU innført økonomiske sanksjoner som pressmiddel. Blant annet mot Nord-Korea, på grunn av landets hyppige missiltester, og Russland, grunnet annekteringen av Krim. EUs felles utenrikspolitikk er mellomstatlig, som betyr at beslutninger om utenrikssaker krever enstemmighet blant medlemslandene¹³.

EU-landene inntar ofte felles standpunkt i internasjonale fora, som for eksempel i FN. Norge blir gjerne bedt om å slutte seg til EUs uttalelser og tiltak, noe Norge velger å gjøre i de fleste tilfeller. Grunnen til det er at målsettingene og interessene stort sett er sammenfallende. Det gjelder blant annet på områder som menneskerettigheter, klima og miljø.

EN SENTRAL DEL AV EUS FORHOLD TIL TREDJELAND ER HANDELSAVTALER

Norge er ikke del av EUs tollunion og er derfor ikke omfattet av EUs felles tollregler,

¹³ <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/tema/utenriks-utvikling/id2402209/>

tollsatser mot tredjeland eller regelverk for utenrikshandel. Gjennom EØS kan derimot norske bedrifter kjøpe og selge alle varer, med unntak av landbruks- og sjømatprodukter, uten tollbarrierer.

Kommisjonen representerer EUs medlemsland utad i alle forhandlinger om bilaterale handelsavtaler, samt i Verdens handelsorganisasjon (WTO). Siden Norge ikke er med i EUs tollunion gjelder ikke avtalene EU forhandler frem med tredjeland for Norge. De fleste av Norges frihandelsavtaler er forhandlet sammen med de andre EFTA-statene. For norske myndigheter har det vært viktig å oppnå like gode vilkår som det EU har oppnådd i sine frihandelsavtaler.

UTVIKLINGSHJELP

EU er den største aktøren for bistand og nødhjelp i verden, og bidrar med omtrent 60 % av verdens utviklingshjelp. Norge og EU koordinerer sin innsats innen utviklingspolitikk og

land der denne politikken iverksettes. De siste årene har utviklingen i EU gått stadig lengre i retning mot en tettere kobling mellom migrasjon og utvikling. I den forbindelse bidrar Norge med 80 mill. NOK til *EU Trust Fund for Africa*. Utviklingsprosjektets mål er å gjøre noe med de grunnleggende årsakene til at folk migrerer, samt sette lands myndigheter i bedre stand til å håndtere migrasjonsutfordringene¹⁴.

Utenriksminister Josep Borrell og Smail Chergui, kommissær for fred og sikkerhet i Den afrikanske union. Foto: Europakommisjonen.

EUs rolle i Ukraina-konflikten

I det som har vært den største sikkerhetskrisen i Europa siden 90-tallet, har EU vært en pådriver for å sikre at spenningen ikke øker ytterligere. Unionen har tatt på seg en ledende rolle for å få til en fredelig løsning på denne situasjonen, samtidig som de har sagt tydelig fra til Russland at deres involvering er uakseptabel.

Etter Russlands annektering av Krim-halvøya og deres involvering i borgerkrigen, har EU reagert med å innføre økonomiske sanksjoner. Sanksjonene ble innført i juli 2014, men har siden blitt forlenget i flere omganger. Dagens sanksjoner er rettet mot selskaper i finansbransjen, energisektoren og forsvarsindustrien i Russland. EU har også innført separate sanksjoner direkte rettet mot personer. Disse personene har fått forbud mot å reise inn i EU, og alle pengene de eventuelt måtte ha på europeiske conti, er blitt frosset. Formålet med dette er å straffe den russiske regjeringen og sentrale maktpersoner i landet. For å gjennomføre slike sanksjoner kreves det at alle 28 medlemslandene er enige.

Norge har valgt å slutte seg til EUs sanksjoner mot Russland, og utenriksministeren har flere ganger gjentatt at Norge må være solidariske overfor EU i denne situasjonen.

8. SIKKERHET

Til å begynne med hadde ikke EU en egen sikkerhetspolitikk. Det økonomiske samarbeidet utgjorde selve sikkerhetspolitikken i EU.

I løpet av de siste 15–20 årene har imidlertid samarbeidet skutt fart, godt hjulpet av de store endringene i verdens trusselbilde. Flere faktorer har bidratt til at en felles europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik har kommet høyere på dagsordenen. Brexit, det politiske lederskapet i USA under Donald Trump, russisk aggresjon og Kinas tydeligere rolle på den internasjonale scenen, har ført til at EU ønsker å være i stand til å ta større ansvar for egen sikkerhet.

Hvilke oppgaver EU kan utføre, de såkalte "Petersberg-operasjonene", omfatter fredsbevarende og fredsopprettende operasjoner, men ikke kollektivt forsvar. Kollektivt forsvar vil enn så lenge forbli NATOs oppgave. Likevel skal EU skal styrke sin profil innenfor områder som internasjonal krisehåndtering og hurtig reaksjonsevne av både sivil og militær karakter.

PESCO

PESCO står for et «permanent strukturert forsvarssamarbeid i EU» og har som mål å skape et tettere europeisk forsvarssamarbeid. 25 av de 27 EU-landene, med unntak av Malta og Danmark, deltar i PESCO, og EU har åpnet for at tredjeland kan delta i enkeltprosjekter.

Et hovedformål med PESCO er at landene i fellesskap skal styrke sin militære beredskap og gjøre Europa mindre avhengig av amerikansk militær beskyttelse.

NORGE OG EU

Norge og EU har et tett samarbeid på sikkerhetsområdet, selv om det ikke er en del av EØS-avtalen. Norge har arbeidet aktivt for

---

14 <https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/tema/sikkerhet-og-forsvar1/id686148/>

at tredjeland kan delta i PESCO og har allerede sett seg ut flere prosjekter der Norge kan bidra. I tillegg er Norge medlem av EUs forsvarsbyrå, EDA. I byrået samarbeider EU-landene og Norge om kapabilitetsutvikling, forskning og forsvarsindustri.

Norge har også deltatt i flere EU-operasjoner, blant annet Operasjon Atalanta som kjemper mot pirater utenfor kysten av Somalia. Der har Norge bidratt med personell og fregatten KNM «Fridtjof Nansen».¹⁵

// Et hovedformål med PESCO er at landene i fellesskap skal styrke sin militære beredskap og gjøre Europa mindre avhengig av amerikansk militær beskyttelse.

Belgisk soldat under Rampant Lion, EU Battlegroup 2014 II øvelse i Grafenwoehr, Tyskland Foto: www.wikiwand.com

15 <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2018/Kan-EU-erstatte-NATO>).

Vil du lære mer om Norges forhold til EU og resten av Europa? Nettsiden www.ieuropa.no er en kunnskapsressurs for alle som har interesse for hva som skjer i Europa, og er spesielt rettet mot studenter og elever i videregående skole. Her kan du lese om hvordan Europa har utviklet seg de siste hundre årene, hvordan EU fungerer som politisk system og hvordan Norge forholder seg til våre europeiske naboer. I tillegg finner du nyheter og aktuelle historier om blant annet studie- og jobbmuligheter, forbrukerrettigheter og kultur og reise.

Du finner oss på:

/ieuropano

post@ieuropa.no

Heftet er utgitt med støtte fra Utenriksdepartementet.
Forfattere: Nora Duus Rodin, Peter Brandstrup,
Camilla Walstad og Fredrik Emil Aas.
Opplag.: 7000 - 5.2021
Design: Gjerholm

ieuropa
www.ieuropa.no

europa
bevegelsen
www.europabevegelsen.no